

ФОНОЛОГІЧНІ ІНДИКАТОРИ ІМПЛІКАТИВ У ПОЕТИЧНОМУ

ДИСКУРСІ Р.М. РІЛЬКЕ

Остапченко В.О. (Харків)

Лінгвістичний аналіз поетичного тексту з позицій когнітивно-дискурсивної парадигми проводиться з опертям на поняття дискурсу. Під поетичним дискурсом розуміємо різновид художнього дискурсу, який становить мовленнєво-мисленнєвий простір, що створюється автором поетичного тексту та його читачем через посередництво цього тексту. Дискурсивний погляд на поезію передбачає аналіз текстових концептів, які актуалізуються на основі поетичних текстів та відображають світогляд автора, філософські й естетичні принципи його творчості взагалі та смислові акценти конкретного тексту зокрема. Термін Ш. Баллі «актуалізація» [1, с. 87] розуміється як активація смислу в свідомості читача на основі значень мовних одиниць, які формують у дискурсі певні смисли.

Для поетичного дискурсу Р.М. Рільке характерні концепти DING, LEERE, EINSAMKEIT, DUNKELHEIT, LICHT, GOTT, LIEBE, NATUR, GEMÜHT, STILLE, MUSIK, BEZUG. Вони демонструють два типи актуалізації: 1) за наявності експліцитної вербалізації, за допомогою відповідних лексем – експліцитна актуалізація, 2) за відсутності експліцитної вербалізації – імпліцитна. У першому випадку текстовий концепт є експлікатором, у другому – імплікатором. Під імплікатором у поетичному дискурсі розуміємо концепт, який прихований у тексті та актуалізується на основі мовних індикаторів (фонологічних, лексичних, морфологічних і синтаксичних) та дискурсивного контексту. Фонологічні індикатори становлять елементи звукового символізму, звукосемантики, звукопису, фонетичної інструментовки або евфонії – застосування фонетичних прийомів з метою створення семантичного ефекту та підсилення естетичної виразності.

Для індикації імплікатів Р.М. Рільке застосовує не тільки конвенційні звукоповтори, до яких належать різні типи рими [3, с. 12], але й оказіональні, тобто такі різновиди звукопису, як асонанс (повтор голосних), алітерацію (повтор приголосних), слогоповтори (еквіфонічні – паралельні, та метафонічні –

дзеркальні) та внутрішню риму. Повторювані звуки не є орнаментальними, вони наділені функцією вираження смислу, допомагають читачеві створювати у свідомості певні звукообрази, які пов'язані з тим чи іншим текстовим концептом.

О.М. Брик [2] поділяє звукоповтори за такими критеріями: (1) за кількістю повторюваних звуків – двозвучні, трьохзвучні, багатозвучні; (2) за кількістю самих повторів – прості й багаторазові; (3) за розстановкою звуків всередині повторюваної групи у кожному новому повторі – АВ, ВА, АВС, АСВ, ВАС, ВСА; (4) за положенням повторів у межах ритмічних одиниць – скреп, кінцівка, стик, коло. У дискурсі Р.М. Рільке частотні двозвучні та багаторазові повтори. Типи за положенням (4) не є характерними для Р.М. Рільке, спостерігаємо безсистемне положення повторюваних елементів, проте частотні анафоричні звукоповтори у суміжних словах, що закорінені у традиційних для німецької поезії парних сполученнях: *Staub und Stadt, Tag und Traum, Mit Mythe, Mai und Meer, ganz ohne Lärm und Laut, Flur und Flut, von Markt und Messe, Wehmut und Wonne.*

Звуковий символізм полягає у тому, що повтору підлягають саме ті звуки, які наявні у слові, що є ім'ям концепту: *so lind, / daß mit des Liedes Silberzwirne / er seiner Liebsten Herz umspinnt* (LIEBE). Звуковий повтор часто виступає у комплексі із синтаксичним: *Der Wald ist wild, die Welt ist weit*, або лексичним: *Und er kommt die Allee allein / Leise, leise ins Dorf hinein*. Найбільшу частотність у повторах демонструють приголосні *L, M, W*, голосні *A, E* та дифтонг *EI*. Серед текстових концептів на ґрунті фонологічних індикаторів найчастіше актуалізуються концепти *LEERE, LIEBE, STILLE, MUSIK, LICHT*.

Література

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – М. : Изд-во иностр. лит., 1955. – 416 с.
2. Брик О.М. Звуковые повторы: анализ звуковой структуры стиха / О.М. Брик // Русская словесность: от теории словесности к структуре текста. – М. : Academia, 1997. – С. 117–119.
3. Любимова Н.А. Звуковая метафора в поэтическом тексте / Н.А. Любимова, Н.П. Пинежанинова, Е.Г. Сомова. – СПб. : Изд-во СПбГУ, 1996. – 144 с.